

ZRIEKNUTIE SA BISKUPSKEJ KATEDRY

Vladimír KOCVÁR

Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, Prešov,
Slovenská republika

Voľba biskupa je doživotnou voľbou a preto dobrovoľné zanechanie biskupskej katedry, zrieknutie sa jej mimo nejakého kánonického priestupku je v Cirkvi veľmi nezvyčajným javom. Čo však v prípade, ak sa takto biskup rozhodne urobiť? Na túto veľmi zaujímavú otázku prípadného dobrovoľného zrieknutia sa a zanechania biskupskej katedry nám čiastočnú odpoveď dáva list otcov III. všeobecného snemu biskupom Pamfílie ohľadne ich metropolitu Eustafia, ktorý je niekedy označovaný ako 9. pravidlo Efezského snemu.

...Иногда же бываеѣтъ, что горькаа и несио́ннаа скорѣь, налегши на оумъ, и́нѣнѡ возмущаеѣтъ о́ныи, о́уклонаеѣтъ ѿ стремленіа къ до́лжному, и распола́гаеѣтъ, а́ки бы на нѣчто по́лезное, взнра́ти на неблагопріа́тное по сѡществе́у свое́му. Нѣчто таково́е о́умотрѣли мы приключи́вшееся благоговѣ́ннѣишемъ и благоче́стнѣишемъ е́пископу е́встадію. О́нъ рѣкоположе́нъ, ка́къ за́вѣдѣтельствова́но, по пра́виламъ церкѡ́внымъ. Бы́въ же нѣкоторыми смущѣ́нъ, ка́къ ка́зываетъ, и подбѣ́ргшиа неужі́даннымъ ѡбсто́тельствамъ, пото́му, по причи́нѣ и́злішнѣа не́дѣлительности, о́утомлѣ́нный борьбо́ю съ ѡбременѣ́шими е́го за́бота́ми, и не возмо́гши ѡ́разнѣти нарека́нѣа проти́вникѡвъ свои́хъ, не вѣ́демъ ка́къ, предста́вилъ пи́сменное ѡ́рече́ніе ѿ свое́а е́па́рхїи. Нео́умѣ́, ѣ́къ е́диножды пріа́бшемъ на себѣ́ ева́нгелиона́чальственное по́пече́ніе, подо́бало о́удѣржива́ти о́ное съ дѡхѡ́вною крѣ́постію, ка́къ бы воорѣ́жатиа на трѣ́дѣ, и о́хотнѡ преноси́ти по́тъ, ѡбѣща́ющїи возда́нїе. И́ понѣ́же показ́алъ о́нъ себѣ́ е́диножды нецѣ́лительнымъ, хотѣ́а е́е прои́зошло съ нѣмъ бо́лѣе по не́дѣлительности, не́жели по не́радѣ́нію и лѣ́ности: то ва́ше благоче́стіе по не́веходи́мости рѣкополо́жилъ благоговѣ́ннѣишаго и благоче́стнѣишаго бра́та на́шего и

соепископа Део́двѣра, дла оуправлѣнїа цѣрковїю: ꙗко не слѣдовало ѿ
вдобѣствовати, ꙗ безъ предсто́ятеля быти епископѣмъ ста́дѣ. Но понѣже прише́лѣ
ѡнъ со слеза́ми, не гра́дѣ, ни́же цѣрковь ѡспоро́нѣла оу́ вышере́ченнагѣ
благоче́стїи́шагѣ епископа Део́двѣра, но про́сѣа то́кмѣ чѣсти ꙗ и́менованїа
еписко́пикагѣ: то вѣ́ мы возе́болѣ́зовали ѡ ста́рцѣ́ е́мѣ, ꙗ почита́а слезы
ѿгѣ́ ѡбщни́и вѣ́мѣ на́мѣ, поспѣ́ши́ли оу́вѣ́дати, подвѣ́ргѣа ли ѡнъ за́конномѣ
и́зверже́нїю, или́ то́кмѣ въ нѣ́которыхъ не́мѣстныхъ постѣ́пкахъ ѡблича́емѣ
бы́лѣ нѣ́кимъ лю́демъ. помра́ни́вшимъ ѿгѣ́ до́брѣю сла́вѣ. ꙗ мы оу́вѣ́дали, ꙗкъ
ни́чегѣ́ тако́вагѣ́ ѡмѣ́ не со́дѣ́лано, ꙗ наипа́че въ вни́ ѿмѣ́ поста́влено ѡ́рече́нїе
ѡ е́па́рхїи. Чегѣ́ ра́ди не оу́коря́емъ ꙗ ва́ше благоче́стїе, до́лжнымъ ѡ́бразомъ
поста́вивше́ на ѿгѣ́ мѣ́сто вышере́ченнаго благоговѣ́ннѣ́шаго еписко́па
Део́двѣра. Но понѣже не подоба́етъ мно́гѣ порица́ти не́дѣ́тельность сего́ мѣ́жа,
па́че же надле́жало поми́ловати ста́рца, вни́ гра́да, въ кото́ромъ роди́лѣ, ꙗ вни́
о́тче́скагѣ́ жи́нїа стѣ́ль до́лгое вре́мѣа пребы́вшаго: пра́веднѣ́хъдѣ́ли мы, ꙗ
ѡпредѣ́лили: безъ вѣ́кагѣ́ преко́лѣ́бїа имѣ́ти ѿмѣ́ ѡ́мѣ, ꙗ чѣ́сть еписко́па, ꙗ
ѡбще́нїе: съ тѣ́мъ то́кмѣ, что́бы ѡнъ не рѣ́кополагáлѣ, не за́нимáлѣ цѣ́рквѣ,
ꙗ само́вла́стнѣ́ не свѣ́щеннодѣ́йствовалѣ: но ра́звѣ́ ко́гда или́ пригласи́тъ съ
собо́ю, или́, ꙗще́ слѣ́читѣ́а, позбо́лнѣ́тъ ѿмѣ́ бра́тъ ꙗ сѣ́писко́пѣ, по
благора́положе́нїю, ꙗ лю́бви во х́́стѣ́. ꙗще́ же по́ложите ѡ́ не́мѣ́ какѣ́и́ бо́лѣ́
благосло́нныи́ со́вѣ́тъ, ны́нѣ́ или́ по́семъ: то ꙗ сѣ́ оу́гѣ́дно бѣ́детъ свѣ́томѣ́
собо́рѣ́.¹²

...Niekedy sa stáva, že žalostné a neznesiteľné trápenie, ktoré dolahne na um, ho
silne znepokojuje a odvádza od úsilia k potrebnému a skloní zhliadať na svoju podstatou
nevhodné, ako na niečo užitočné. Všimli sme si, že niečo také sa stalo najväčšiemu
a najzbožnejšiemu biskupovi Eustafiovi. Rukopoložený bol, ako je dosvedčené, podľa
cirkevných pravidiel. Súc znepokojovaný niektorými, ako hovorí, a súc vystavený
neočakávaným okolnostiam, potom, kvôli prílišnej nečinnosti, unavený bojom
s prílišnými starosťami a súc neschopný odrážať ohovárania svojich protivníkov,

¹² Кни́га пра́вилъ свѣ́тыхъ апо́столовъ, свѣ́тыхъ собо́ровъ вселе́нскихъ ꙗ помѣ́стныхъ, ꙗ
свѣ́тыхъ о́тцевъ. Москва : 1992. s. 50-52.

nevediac ako, predniesol písomné zrieknutie sa svojej eparchie. Lebo jemu, ako tomu, kto raz na seba prijal prvosväteľskú starostlivosť sa patrilo starať držať sa jej s duchovnou silou, aby sa vyzbrojil na námahu a s ochotou znášal pot, sľubujúci odplatu. Pretože sa prejavil ako nie horlivý, hoci sa to s ním stalo viac z nečinnosti, ako z ľahostajnosti a lenivosti, z nevyhnutnosti, vaša zbožnosť rukopoložila najváženejšieho a najzbožnejšieho nášho brata a spolubiskupa Teodora, aby viedol cirkev, lebo sa nepatrilo byť jej vdovstvujúcej a Spasiteľovmu stádu bez vodcu. No pretože prišiel so slzami, nesporiac sa o mesto, ani o cirkev s vyššie spomínaným najzbožnejším biskupom Teodorom, no prosiac iba česť a nazvanie biskupa, všetci my, zžialiť sa nad týmto starcom a považujúc jeho slzy za slzy všetkých nás, sme sa ponáhľali zistiť, či bol zákonne zvrhnutý alebo bol iba obvinený v nejakých nevhodných činoch niektorými ľuďmi, ktorí chceli znížiť jeho slávu. Zistili sme, že nič také neurobil a za jedinu jeho vinu bolo vytknuté zrieknutie sa eparchie. Preto nevyčítame vašej zbožnosti, že správne ustanovila na jeho miesto vyššie spomínaného najzbožnejšieho biskupa Teodora. Pretože sa však nepatrí príliš karhať nečinnosť tohto muža, a viac sa patrí zľutovať nad starcom, ktorý tak dlhý čas prežil mimo mesta, v ktorom sa narodil a mimo rodičovského príbytku, spravodlivo sme usúdili a určili: bez protivenia sa nech si zachová meno a česť biskupa i spoločenstvo, s tým však, aby nechirotonizoval, nezaberal cirkvi a svojvoľne neslúžil, no len ak ho so sebou zavolá, alebo ak sa stane, mu to dovoľí brat a spolubiskup z dobrej vôle a lásky v Christovi. Ak sa vy o ňom zhodnete na zhovievavejšom rozhodnutí, teraz alebo neskôr, aj to bude príjemné svätému snemu.

Niet viac pravidiel, ktoré by regulovali takéto správanie. 16. pravidlo Prvorduhého snemu síce spomína dobrovoľné zrieknutie sa biskupského slúženia, ale z dôvodu nezáujmu a ľahostajnosti. Aj uvedené pravidlo je veľmi strohé v otázke prípadného zanechania biskupskej katedry. Hoci otcovia snemu dali Eustafiovi svoj súhlas, aj to síce blahosklonne, no vytykajúc mu nečinnosť a takpovediac slabú vieru, dá sa predpokladať, že tento súhlas nepovažovali za niečo, čo sa stane všeobecným pravidlom. Toto pravidlo sa dotýka dvoch otázok. Po prvé, rieši zákonnosť, správnosť dobrovoľného odchodu biskupov a po druhé rieši samotný status biskupov, ktorí sa dobrovoľne zriekli biskupskej katedry a slúženia.

To, že otcovia snemu schvaľovali ustanovenie biskupa Teodora na katedru namiesto Eustafia vôbec neznamená, že by zároveň schvaľovali postup Eustafia. Zaujímavým je už aj samotný fakt, že biskup Eustafij predniesol svoje rozhodnutie otcom všeobecného snemu. Podľa zaužívanej praxe takáto vec mala byť riešená biskupmi príslušnej oblasti, metropólie. Aj to svedčí o tom, že vzdanie sa katedry bola aj vtedy vec neobvyklá, nezvyčajná. Biskupi zhromaždení v Efeze však prijali rozhodnutie plné milosrdenstva a schválili aj prípadné ďalšie preukázanie milosrdenstva na oblastnom sneme.

Ako uvádza Zonara, niektorí by sa na základe tohto pravidla mohli domnievať, že biskupovi je dané právo zriecť sa svojej katedry, miestnej cirkvi a nechať si archijerejsťvo. Ak by to tak bolo, prečo by sa potom Eustafij, človek v hlbkej starobe, so slzami obracal k snemu biskupov, aby si zachoval meno a česť biskupa a vyjadroval by sa k tomu aj všeobecný snem? Nevykonávanie biskupskej, kňazskej či diakonskej služby po ustanovení na jednotlivé stupne je považované za vážne porušenie disciplíny a je trestané odlúčením od spoločenstva, podľa 36. pravidla svätých apoštolov a podľa 17. pravidla antiochijského snemu. Jedinou výnimkou je nevykonávanie biskupskej služby v prípade, ak novoustanoveného biskupa odmieta prijať národ, či z inej, od neho nezávisiacej príčiny, vtedy si ponecháva česť a službu biskupa, no je povinný vyčkať na rozhodnutie miestneho snemu, ako hovorí 18. pravidlo antiochijského snemu.¹³

Ako zdôrazňuje Zonara, každý biskup sa chirotoniou určuje za biskupa konkrétneho mesta a je tak aj nazvaný. A tak ten, ktorý zanechá mesto do ktorého bol ustanovený a zriekne sa slúžiť v ňom a starať sa o tam žijúci národ, ako sa môže ďalej nazývať biskupom a o koho sa bude starať? Titul biskupa znamená aj jeho činnosť, a tak ten, kto prestal s činnosťou, stráca aj pomenovanie. Ako hovorí Zonara ďalej: „Ako sa môže vôbec nazývať hierarchom ten, kto nemá pod svojou mocou klér a nie je vodcom vysvätených? A komu právom nepatrí pomenovanie hierarchia, tomu nepatrí ani vykonávanie činnosti, lebo ten, kto nemá podiel na mene, o to viac nesmie vykonávať dielo. A preto, nikomu nesmie

¹³ Pozri *Правила святых вселенских соборов с толкованиями*. Москва : Паломник, 2000. s 142-143.

byť dovolené zriecť sa na jemu uloženého slúženia biskupa, s výnimkou, ak sa sám ukáže nedôstojným kňazstva.“¹⁴

Aj Valsamon toto rozhodnutie považuje za zhovievavosť a nie za normu, keď spomína, že niektorí si myslia, že toto pravidlo dáva biskupom právo zrieknuť sa katedry, no zachovať si biskupstvo, lebo ako tvrdia, ak by to nebolo možné, snem by nedovolil Eustafiovi si meno a česť biskupa a právo slúžiť so súhlasom miestneho biskupa. Valsamon s tým nesúhlasí a odôvodňuje to rozhodnutím snemu, ktoré bolo prijaté zo zhovievavosti a rozhodnutie zo zhovievavosti podľa neho nemôže byť príkladom a pravidlom do budúcnosti. Zároveň zdôrazňuje, že ustanovenie snemu neobsahuje pokyn, aby sa takto postupovalo aj v budúcnosti a teda týkalo sa iba tohto prípadu biskupa Eustafia.¹⁵

Ten, kto raz na seba prevzal zodpovednosť biskupskej služby, nemá právo narušiť tieto väzby s Cirkvou. Kánonická tradícia Cirkvi sa k tomuto stavia veľmi prísne. Svätý Cyril Alexandrijský vo svojom 3. pravidle, ktoré je súčasťou listu Domnovi Antiochijskému jasne hovorí: *Нѣбо ѿце досто́йныи елѣжнѣти, да пребываютьъ въ е́мъ: ѿце же не досто́йныи, да оудалѣются ѿ елѣженїа не ѿреченїемъ, но паче ѿсѣженїемъ по дѣламъ, противѣ конхъ можетъ кто либо вознестѣ великѣи вопль, ѿкъ пронеходящихъ внѣ всакаго порядка.*¹⁶ *Ak sú dôstojní slúžiť, nech v tom prebývajú. Ak nie sú dôstojní, nech sú odstránení od slúženia nie zrieknutím sa, ale odsúdením podľa skutkov, proti ktorým môže hocikto vzniesť veľké námietky, pretože sú proti všetkému poriadku.*

Ako pripomína Nikodým Milaš, pravidlá Cirkvi veľmi jasne odsudzujú biskupa, metropolitu, či patriarchu, ktorý sa dobrovoľne vzdáva (z vlastného rozhodnutia, nie na základe kánonického priestupku, či hriechu, ktorý je prekážkou k ďalšiemu vykonávaniu služby) vedenia jemu zverenej oblasti. V prípade, že tak učiní, prestáva byť biskupom v plnom význame slova. Zriecť sa

¹⁴ Правила святых вселенских соборов с толкованиями. Москва : Паломник, 2000. s. 146.

¹⁵ Pozri Правила святых вселенских соборов с толкованиями. Москва : Паломник, 2000. s. 148-149.

¹⁶ Книга правилъ свѣтлыхъ апостоловъ, свѣтлыхъ соборовъ вселенскихъ и помѣстныхъ, и свѣтлыхъ оцѣцъ. Москва : 1992. s. 392.

katedry môžu iba tí, ktorí sú vybraní, no nie sú ešte chirotonizovaní a uvedení na katedru. Výnimkou je iba už spomínané odmietnutie národom a klérom.¹⁷ V tomto zmysle chápe aj stav bývalého metropolitu Eustafia. Keďže sa sám dobrovoľne vzdal katedry, bol zbavený biskupstva a na jeho miesto bol zvolený a ustanovený nový biskup, Teodor. Keďže Eustafios si zrejme uvedomil dôsledky svojho konania, obrátil sa na snem s prosbou o prinavrátanie biskupského pomenovania a cti. Keďže o jeho zbavení biskupstva rozhodol miestny snem, odvolanie bolo smerované na vyšší, teda v tomto prípade všeobecný snem. Hoci snem rozhodol veľmi zhovievavo, aj tak z rozhodnutia cítiť, že takéto rozhodnutie biskupa je niečím výnimočným a nežiadúcim a zároveň odobril rozhodnutie miestneho snemu, keď tento zbavil Eustafia biskupstva a ustanovil nového biskupa.

Vidíme, že kánonická tradícia úplne vylučuje možnosť dobrovoľného odchodu biskupa, jeho zrieknutia sa katedry. No aj v súvislosti s uvedenými pravidlami by sa o takejto výlučnej jednoznačnosti dalo polemizovať. Jasne je odsúdený pokus biskupa „utiecť“ pred problémami, pred riešením zložitých vecí, s ktorými je biskupská služba často spojená a čo môže byť osobným duchovným problémom biskupa. No nemožno vylúčiť možný odchod z katedry spojený s pokročilým vekom a s ním spojenými problémami, či vážna choroba, brániaca biskupovi v riadnom vykonávaní jeho služby

SUMMARY

The election of the bishop is a lifetime choice, and therefore the voluntary abandonment of the bishop's department, renouncing it outside of a canonical offense is a very unusual phenomenon in the Church. the 9th Rule of the Ephesian Council gives us the answer. the bishop with chirotony is designated as the bishop of a particular city and is also called. If he does not deserve more in the city, he loses his name. The title of the bishop also means his activity, and so the one who ceased to practice loses his name. Who once took responsibility

¹⁷ Pozri: МИЛАШ, Н., 2004. *Правила Православне цркве с тумачењима*. Београд : 2004. s. 309.

for the bishop's service, has no right to interfere with the Church. Voluntary distance from the service practically does not exist, but at the same time can not be ruled out possible departure from the department associated with advanced age and related problems, such as serious illness.

Zoznam bibliografických odkazov

ЂУРИЋ, Ж. 2011. *Служење епископа (канонско предање)*. Београд : Висока школа - Академија Српске православне Цркве за уметности и конзервацију. 2011. ISBN 978-86-86805-44-7.

Кни́га пра́внихъ свѣтъи́хъ апо́столѣвъ, свѣтъи́хъ собо́ровъ вселе́нскихъ ѿ помѣстныхъ, ѿ свѣтъи́хъ о́чѣцъ. Москва : 1992. ISBN 5-85-28-0-135-6.

KOCHAN, P. 2014. Akrívia a ikonómia v uplatňovaní epitímie cirkevných pravidiel. In *Acta Patristica : vedecký recenzovaný akademický časopis zameraný hlavne na oblasti patológie, teológie, religionistiky, biblistiky, hermeneutiky, filozofie, pedagogiky, psychológie, sociológie a svetových a cirkevných dejín*. Prešov : PBF PU v Prešove. 2014. Roč. 6, č. 13 (2015), s. 152-157. ISSN 1338-3299.

Л'ЮИЛЬЕ, П., 2005. *Правила первых четырех Вселенских Соборов*. Москва: Издательство Сретенского монастыря : 2005. ISBN 5-7533-0375-7.

МИЛАШ, Н., 2004. *Правила Православне цркве с тумачењима*. Београд : 2004. ISBN 86-82555-04-2.

ПОПОВИЋ, Р. 2012. *Васељенски сабори - први, други, трећи и четврти - одабрана документа*. 1. vydanie. Београд : 2012. ISBN 978-86-86805-51-5.

Правила святых вселенских соборов с толкованиями. Москва Паломник 2000.

RENUNCIATION OF BISHOPRIC

Vladimír KOCVÁR, lecturer, Faculty of Orthodox Theology, University of Presov in Presov, Masarykova 15, 080 01 Presov, Slovakia, vladimir.kocvar@unipo.sk, 00421517724729

Abstract

The article deals with problem of arbitrary renunciation of bishopric. Commentary is based on the letter of the Third Ecumenical Council sent to bishops in Pamphylia as well as other related canons and their's exegesis by Byzantine and contemporary canonists. We try to show the way of solution based on canonical tradition of Orthodox Church.

Keywords

Renunciation, bishop, canon, ecumenical council